

Visioner for fremtidens jordbrug

Jensen, Erik Steen; Vejre, Henrik; Bügel, Susanne Højbjerg; Emanuelsson, Jytte

Publication date:
2002

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Jensen, E. S., Vejre, H., Bügel, S. H., & Emanuelsson, J. (2002). *Visioner for fremtidens jordbrug*. København: Gad.

Litteratur

Kapitel 1

- Allaby, M. 1998. Dictionary of Ecology. – Oxford University Press, Oxford.
- Anonym 1998a. Skov og økologisk råderum, Projekt rapport. – Skov- og Naturstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet.
- Anonym 1998b. Økologisk råderum – en sammenfatning. I Miljøprojekt nr. 433. – Miljøstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet.
- Bjerg, A. M.; J. Søndergaard, J.P. Simonsen og M. Stoltze. 2001. Danske retningslinjer for bæredygtig skovdrift på ejendomsniveau. – Skoven, 33: 206-211.
- Brundtland-kommissionen. 1987. Vor fælles fremtid, Brundtland-kommissionens rapport om miljø og udvikling. – FN-Forbundet og Mellemfolkeligt Samvirke, København.
- Carson, R. 1962. Silent spring. – Houghton-Mifflin Company, Boston, MA.
- Ciriacy-Wantrup, S.V. 1952. Resource conservation: economics and policies, 3. udgave. – University of California, Berkeley.
- Corcoran, P.B. 2001. Rachel Carson 1907–64. I Palmer, J.A. (ed.) Fifty key thinkers on the environment. – Routledge, London and New York.
- Dubgaard, A.; P. Sandøe, C. Gamborg og A. Larsen 1999. Bæredygtighed – økonomi, etik og energi. – Nationaløkonomisk Tidsskrift, 137: 256-283.
- Gamborg, C. og P. Sandøe. 2000. Måling af bæredygtighed kræver etiske overvejelser. – Forskningsnytt om økologisk landbrug i Norden nr.5-2000: 6-7.
- Gamborg, C. og P. Sandøe 2001. Biodiversitet og etik. I Rune, F. (red.) Biodiversitet i dyrket skov, Skovbrugsserien nr. 27: 13-17. – Skov & Landskab, Hørsholm.
- Hansen, H.O. 2000. Støtte til sukkerproduktionen: Findes i alle i-lande og er større i USA end i EU. – Sukkerroe-Nyt, 4: 16-19.
- Henriksen, H.A. og J.P. Skovsgaard. 1997. Træk af skovdyrknings historie og udvikling i Danmark gennem 100 år. Fra 1897 til 1997. – Dansk Skovbrugs Tidsskrift, 82: 318-333.
- IUCN (The World Conservation Union). 1980. World conservation strategy. – IUCN, Gland.
- Jensen, F.S. og N.E. Koch. 1997. Friluftsliv i skovene 1976/77 – 1993/94. – Forskningsserien nr. 20, Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Forskningscentret for Skov & Landskab.
- Kanstrup, N. 1995. Vildtpleje i naturnær skov. I Forfang, A.-S.; P. Sørensen og P. Feilberg (red.), Skovbrugets grønne alternativ, pp. 66-73. – Nephentes Forlag, Århus.
- Koch, N.E. og F.S. Jensen. 1988. Skovens friluftsfunktion i Danmark. IV. del. Befolkningens ønsker til skovenes og det åbne lands udformning. – Forstlige Forsøgsvæsen i Danmark, 41: 243-516.
- Landsudvalgenes Fællesudvalg. 2000. Godt Landmandskab 2005. – De Danske Landboforeninger og Dansk Familielandbrug.
- Larsen, J.B. 1995. Naturnær skovdyrkning og bæredygtighed. I Forfang, A.-S.; P. Sørensen og P. Feilberg (red.), Skovbrugets grønne alternativ, pp. 25-31. – Nephentes Forlag, Århus.
- Larsen, J.B. 1997. Skovbruget ved en skillevej – teknologisk rationalisering eller biologisk optimering?. – Dansk Skovbrugs Tidsskrift, 82: 277-308.
- Larsen, J.B. 2000. Skovbrug. I Holten-Andersen, J.; H.S. Christensen, T.N. Pedersen og S. Manninen (red.), Dansk Naturpolitik. Viden og vurderinger, Temarapport nr.1 2000. – Naturrådet.
- Larsen, J.B. og P. Madsen (red.). 2001. Naturnær skovdrift – erfaringer, status for forskningen og muligheder i Danmark. – Skovbrugsserien nr. 29, Skov & Landskab, Hørsholm.
- Larsen, J.B.; C.R. Olesen og K. Raunkjær. 2001. Vildtvenlig skovdrift eller skovvenlig vildtdrift?. I Skov & Landskabskonferencen 2001, pp. 29-37. – Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm.

- Møller, P.F. 2000. Vandet i skoven – hvordan får vi vandet tilbage til skoven? Belysning af afvandingens baggrund, omfang og naturmæssige betydning – med henblik på mulighederne for at opnå mere naturlige vandstandsforhold i de danske skove. – Rapport 2000/62, Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser.
- Regeringen. 2001. Danmarks nationale strategi for bæredygtig udvikling. Udvikling med omtanke – fælles ansvar.
- Rune, F. 2001a. Dræning og afvanding i skovbruget. I Rune, F. (red.) Biodiversitet i dyrket skov, Skovbrugsserien nr. 27: 60-65. – Skov & Landskab, Hørsholm.
- Rune, F. 2001b. Træartsvalg og aldersfordeling. I Rune, F. (red.) Biodiversitet i dyrket skov, Skovbrugsserien nr. 27: 36-44. – Skov & Landskab, Hørsholm.
- Udenrigsministeriet. 1997. Amsterdamtraktaten. Tilgængelig på: <http://www.um.dk/udenrigspolitik/europa/amsterdam/amsterdamtraktat/amsterdamtraktat-97-10-16/>.
- Zürcher, U. 1965. Die Idee der Nachhaltigkeit unter spezieller Berücksichtigung der Gesichtspunkte der Forsteinrichtung. – Mitteilungen der Schweizerischen Anstalt für das forstliche Versuchswesen, 41: 87-218.

Kapitel 2

- Det økonomiske Råds formandskab. 1993. Dansk Landbrug og liberaliseringer i GATT-regi. – Dansk økonomi, november 1993, pp. 77-121.
- Henriksen, I. 1990. Peasants and the Markets. – Scandinavian Economic History Review, Vol. 38.3: 3-21.
- Henriksen, I. 1993. The Transformation of Danish Agriculture 1870-1914. I Persson, G. (ed.), The Economic Development of Modern Europe since 1870, Denmark and Norway. – Oxford.
- Henriksen, I. 1999. Avoid lock-in: Cooperative creameries in Denmark, 1882-1903. – European Review of Economic History, Vol. 3: 57-78.
- Kjærgaard, T. 1991. Den danske revolution 1500-1800, En økohistorisk tolkning. – Gyldendal, København.
- Kyed, K. 2000. Dansk jordbrug som erhverv – i det 20. århundrede. – DSR Forlag, Frederiksberg.
- Kærgård, N. 1995. De internationale rammer for dansk landbrug. – Økonomi og Politik, 68. årgang, pp. 4-10.
- Kærgård, N. 1997. Dansk landbrugs rolle i de sidste 50 år – og i fremtiden. I SALAs jubilæumsskrift 1947-1997, pp. 83-86.
- Kærgård, N. 2000. Dansk landbrug, subsidierne og samfundsøkonomien. – Tidsskrift for Landøkonomi, 187. Årgang, 1: 24-29.
- Kærgård, N. 2000. Det 20. århundredes økonomiske karakteristik og det 21.s horoskop. – Nationaløkonomisk Tidsskrift, 138: 1-12.
- Raaschou-Nielsen, A. 1990. Danish agrarian reform and economic theory. – Scandinavian Economic History Review, 38.3: 44-61.

Kapitel 4

- www.landbrugsraadet.dk/fakta/tal/foer-og-nu.htm af 29.10.01.
- www.landbrugsraadet.dk/fakta/tal/foer-og-nu.htm af 29.10.01.

Kapitel 5

- Andersen, L.; P.E. Holm, N.K.J. Lehmann, L. Samsøe-Petersen, U. Jørgensen og J.V. Mortensen. 2000. Phytooprensning af metaller. Miljøprojekt Nr. 536. Teknologiuudviklingsprogrammet for jord- og grundvandsforurening. – Miljøstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet.
- Batjes, N.H. 1999. Management options for reducing CO₂-concentrations in the atmosphere by increasing carbon sequestration in the soil. Report 410-20-031, Dutch National Research Programme on Global Air Pollution and Climate Change, Technical Paper 30. – ISRIC, Wageningen.
- Bezdicsek, D.F.; R.I. Papendick og R. Lal. 1996. Importance of soil quality to health and sustainable land management. I Doran, J.W. og A.J. Jones (eds.), *Methods for assessing soil quality*, SSSA Spec. Publ. 49: 1- 8. – SSSA, Madison, WI.
- Borggaard, O.K. 2002. *Soil Chemistry in a Pedological Context*. 6th Edition. – DSR Forlag, Frederiksberg.
- Breuning-Madsen, H. og M. Holst. 1998. Recent studies on the formation of iron pans around the oaken log coffins of the Bronze Age burial mounds of Denmark. – *J. Archaeol. Sci.*, 25: 1103-1110.
- Brown, L.R. og C. Flavin. 1999. *State of the World*. Worldwatch Institute. – Earthscan Publ. Ltd, London.
- Brundtland-kommissionen. 1988. Vores fælles fremtid: Brundtland Kommissionens rapport om miljø og udvikling. – FN-forbundet.
- Carson, R. 1962. *Silent Spring*. – Riverside.
- Dalsgaard, K.; P. Eriksen, J.W. Jensen og J.R. Rømer. 2000. Mellem hav og hede. Landskab og bebyggelse i Ulborg herred indtil 1770. – Aarhus Universitetsforlag.
- Damgaard, C.; G. Kjellsson, C. Kjær og B. Strandberg. 1998. Gensplejede planter. – Tema-rapport fra DMU, 37 sider.
- Doran, J.W. og T.B. Parkin. 1996. Quantitative indicators of soil quality: A minimum data set. I Doran, J.W. og A.J. Jones (eds), *Methods for assessing soil quality*, SSSA Spec. Publ. 49: 25-37. – SSSA, Madison, WI.
- EEA/UNEP. 2000. Down to earth: Soil degradation and sustainable development in Europe. A challenge for the 21st century. Environmental issue series, No. 16. – European Environment Agency, Copenhagen.
- GEUS. 2000. Grundvandsovervågning 2000. – Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelse, Miljø og Energiministeriet, København.
- Granat, H.J. 2000. Jordbunden i Landskabet. Fra jordprofilbeskrivelse til træartsvalg. – Skov- og Naturstyrelsen, København.
- Hansen, H.C.B. (ed). 2002. *Environmental Soil Chemistry*. 6th Edition. – Chemistry Department, KVL.
- Held, M.; K. Kümmerer og K. Odendahl. 2001. The Tutzing Project “Time Ecology”. Preservation Soil for Life. Proposal for a “Convention on Sustainable Use of Soil”. <http://www.soil-convention.org/english.htm>.
- Jørgensen, U.; P.E. Holm, L. Andersen og J. Mortensen. 2000. Rensning af metalforurenede jorder med energiafgrøder. – DJF Rapport, 29: 114-123.
- Madsen, H.B.; A.H. Nørr og K.Aa. Holst. 1992. *Den Danske Jordklassificering*. Atlas over Danmark, Serie I, bind 3. Det Kongelige Danske Geografiske Selskab. – Reitzel, København.
- Nehmdahl, H. 2000. Kortlægning af jordbundsvariation – geoelektriske målinger med EM38. – *Geologisk Nyt* 2/00: 18-19.
- Rodhe, H. 1990. A comparison of the contribution of various gasses to the greenhouse effect. – *Science*, 248: 1217-1219.
- Saxena, D.; S. Flores og G. Stotzky. 2000. Transgenic plants – insecticidal toksin in root exudates from Bt corn. – *Nature*, 402: 480.
- Sojka, R.E. og D.R. Upchurch. 1999. Reservations regarding the soil quality concept. – *Soil Sci. Soc. Amer. J.*, 63: 1039-1054.

- Sundberg, P.S.: I. Callesen, M.H. Greve, og K. Raulund-Rasmussen. 1999. Danske jordbundsprofiler. – Danmarks Jordbrugsforskning, Foulum.
- Svendsen, L.M. og H.O. Hansen. 1997. Skjern Å. Sammenfatning af den eksisterende viden om de fysiske, kemiske og biologiske forhold i den nedre del af Skjern Å-systemet. – Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen.
- US National Academy of Sciences, US NAS. 2000. Transgenic plants and world agriculture. – Nat. Acad. Press, Washington D.C.
<http://www.map.edu/html/transgenic> (04-04-2001).

Kapitel 6

- Andreasen, C. 1990. Ukrudtsarternes forekomst på danske sædskiftemarken. – Departement of Agricultural Sciences, The Royal Veterinary and Agricultural University, Copenhagen.
- Andreasen, C. 1994. Floraændringer i Danmark. Et forskningsprojekt på Landbohøjskolen. – Miljøforskning Nyhedsbrev, vol. 10: 24-26.
- Andreasen, C. og J.E. Jensen. 1994. Herbicidresistens i Danmark. – 11. Danske Planteværnskonference, Pesticider og Miljø, SP Rapport nr.6: 261-270.
- Andreasen, C.; H.Stryhn og J.C. Streibig. 1996. Decline of the flora on Danish arable fields. – Journal of Applied Ecology, vol. 33: 619-626.
- Jacobsen, C.S.; S.M. Andersen, H.S. Mortensen, R. Bossi og J.C. Streibig. 2000. Nedbrydning af lavdosis-herbicider i danske jorde. – Naturens Verden, Særnummer Pesticider-konsekvenser for miljøet, Februar 2000, 24-27.
- Madsen, K. H. og J.C. Streibig. 1994. Genetisk modificerede herbicidresistente planter – forbrug og miljømæssige konsekvenser. I Rapport over Udredningsarbejde. – Miljøstyrelsen, København.
- Seiden, P.; R. Bossi, og J.C. Streibig. 1998. Kemisk bekæmpelse med lave doser af sulfonylureaherbicider. Kan vi overvåge midlerne i miljøet og er der uønskede effekter?. – Naturens Verden, 7: 271-279.
- Streibig, J. C. 1995. Hvorfor bruger vis pesticider i Danmark? (Why do we use pesticides in Denmark?). I Lübcke, P. (ed), Miljøet, markedet og velfærdstaten, pp. 19-43. – Fremad/AIE, København.
- Streibig, J.C. 2000. Frygtens pris. Kronik. – Politiken 31. marts.
- Streibig, J.C. og H. Haas. 1983. Kemisk ukrudtsbekæmpelse – anvendt biologi. – Landhusholdningsselskabets Forlag, Forlaget Nucleus.
- Bichel-udvalget 1999. Rapport fra hovedudvalget: www.mst.dk/udgiv/publikationer/1999/87-7909-296-9/html/
- Rapport fra underudvalget om jordbrugsdyrkning:
www.mst.dk/udgiv/publikationer/1999/87-7909-289-6/html/
- Rapport fra underudvalget om produktion, økonomi og beskæftigelse:
www.mst.dk/udgiv/publikationer/1999/87-7909-295-0/html/
- Rapport fra underudvalget om miljø og sundhed:
www.mst.dk/udgiv/publikationer/1999/87-7909-291-8/html/
- Rapport fra underudvalget om lovgivning
www.mst.dk/udgiv/publikationer/1999/87-7909-293-4/html/
- Tillægsrapport fra underudvalget om lovgivning
www.mst.dk/udgiv/publikationer/1999/87-7909-294-2/html/
- Rapport fra den tværfaglige økologigruppe:
www.mst.dk/udgiv/publikationer/1999/87-7909-292-6/html/

Kapitel 7

- Thomas, G.; J.C. Taylor, T. Mustill og J.C. Fuller. 1999. The development of remote sensing based products in support of Precision Farming. – Proceedings of 2nd European conference on Precision Agriculture. SCI. pp.191-200.
- Wayne, T.W.; B.S. Blackmore og R.J. Godwin. 2000. Mapping available water content and estimating soil textural class using electro-magnetic induction. – AGENG 2000, Paper 00-SW-044, Warwick.
- Blackmore, B.S. 2000. The interpretation of trends from multiple yield maps. – Computers and Electronics in Agriculture, Vol.26, 1: 37-51, Elsevier.
- Blackmore, B.S. 1996. An Information System for Precision Farming. – Proceedings Brighton Crop Protection Conference, British Crop Protection Council. 10-1: 1207-1214.
- Blackmore, B.S. og G. Larscheid. 1997. Strategies for Managing Variability. – Proceedings 1st European Conference on Precision Agriculture, Warwick UK, September 8-10, 1997, SCI. pp.851-859.
- Blackmore, B.S. 2000. Developing the principles of precision farming. – Proceedings of ICETS 2000, Beijing, China October 11–13, 2000, China Agricultural University.
- Chamen, W.C.T.; D. Dowler, P.R. Leede and D.J. Longstaff. 1994. Design, operation and performance of a gantry system: Experience in arable cropping. – Journal of Agricultural Engineering Research, Vol. 59, 1: 45-60.
- Kummel, B.; V.Langer, J. Magid, A. de Neergaard and J.R. Porter. 1998. Economic and energy balances of a combined food and energy system. – Journal of Biomass and Bioenergy, 15: 407-416.
- Semenov, M.A. and J.R. Porter. 1995. Climatic variability and the modelling of crop yields. – Agricultural and Forest Meteorology, 73: 265-283.
- Blackmore, B.S. 2001. Autonomous machinery in horticulture: A specification of requirements. - Proceedings of the 6th International Symposium on Fruit, Nut and Vegetable Production Engineering conference, Potsdam, Germany, 11-14 September 2001.
- Earl, R.; G.Thomas and B.S.Blackmore. 2000. The potential role of GIS for autonomous field operations. In Jahns, G. (ed.), Special issue, Navigating Agricultural Field Machinery. – Computers and Electronics in Agriculture, Vol.25, 1-2: 107-120.
- Arkin, R.C. 1998. Behaviour based robotics. – MIT Press, USA.
- Ellenrieder, K. 1996. Design of an autonomous agricultural vehicle. Unpublished Mphil thesis, Cranfield University.
- Wilson, J.N. 2000. Guidance of agricultural vehicles – a historical perspective. – Computers and Electronics in Agriculture no. 25: 3-9.
- Ehsani, M.R.; M.L. Mattson and S.K. Upadhyaya. 2000. An ultra-precise, GPS based planter for site-specific cultivation and plant specific chemical application. – 5th PA, Minneapolis, USA, July 2000.
- Madsen, T.E and H.L. Jakobsen. 2001. Mobile Robot for Weeding. Unpublished MSc thesis. – Technical University of Denmark.
- Turker, U.; Blackmore B.S. and Weatherhead E.K. 1998. Development of a Robotic Sprinkler Head for Precision Irrigation. – Proceedings 13th International Conference on Agricultural Engineering 2-6th February 1998, Rabat, Morocco CIGR.

Kapitel 8

- Borlaug, N. 2001. Ending world hunger. The promise of biotechnology and the threat of antiscience zealotry. – *Plant Physiol.*, 124: 487-490.
- Buerkert, A.; C. Haake, M. Ruckwied and K. Marschner. 1998. Phosphorus application affects the nutritional quality of millet grain in the Sahel. – *Field Crops Research*, 57: 223-235.
- Buerkert, A.; F. Mahler and H. Marschner. 1996. Soil productivity management and plant growth in the Sahel: Potential of an aerial monitoring technique. – *Plant and Soil*, 180: 29-38.
- Cakmak, I.; M. Kalayci, H. Ekiz, H. Braun, Y. Kilinic and A. Yilmaz. 1999. Zinc deficiency as a practical problem in plant and human nutrition in Turkey: A NATO-science for stability project. – *Field Crops Research*, 60: 175-188.
- Delhaize, E.; D. Hebb and P. Ryan. 2001. Expression of a *Pseudomonas aeruginosa* citrate synthase gene in tobacco is not associated with either enhanced citrate accumulation and efflux. – *Plant Physiology*, 125: 2059-2067.
- del Pozo, J.C.; I. Allona, V. Rubio, A. Leyva, A. de la Pena, C. Aragoncillo and J. Paz-Ares. 1999. A type 5 acid phosphatase gene from *Arabidopsis thaliana* is induced by phosphate starvation and by some other types of phosphate mobilising/oxidative stress conditions. – *Plant J*, 19:579-89.
- FAO (1997) Food outlook No 5/6, Rome.
- Forde, B. and H. Lorenzo. 2001. The nutritional control of root development. – *Plant and Soil*, 232: 51-68.
- Foy, C.D. 1983. Plant adaptation to mineral stress in problem soils. – *Iowa State Journal of Research*, 57: 355-391.
- Goto, F.; T. Yoshihara, N. Shigemoto, S. Toki and F. Takaiwa. 1999. Iron fortification of rice seed by the soybean ferritin gene. – *Nature Biotechnology*, 17: 282-286.
- Graham, R.; R. Welch and H. Bouis. 2001. Addressing the micronutrient malnutrition through enhancing the nutritional quality of staple foods: Principles, perspectives and knowledge gaps. – *Advances in Agronomy*, 70: 77-142.
- Grierson, C.S.; J.S. Parker and A.C. Kemp. 2001. *Arabidopsis* genes with roles in root hair development. – *Journal of Plant Nutrition and Soil Science*, 164: 131-140.
- Habash, D. 2001. The role of cytosolic glutamine synthetase in wheat. – *Annals of Applied Biology*, 138: 83-89.
- Higuchi, K.; M. Takahashi, H. Nakanishi, S. Kawasaki, N.K. Nishizawa and S. Mori. 2001. Analysis of transgenic rice containing barley nicotianamine synthase gene. – *Soil Science and Plant Nutrition*, 47: 315-322.
- Hirel, B.; P. Bertin, I. Quillere, W. Bourdoncle, C. Attagnant, C. Dellay, A. Gouy, S. Cadiou, C. Retailiau, M. Falque, A. Gallais. 2001. Towards a better understanding of the genetic and physiological basis for nitrogen use efficiency in maize. – *Plant Physiology*, 125: 1258-1270.
- Lopez-Bucio, J.; O. de la Vega, A. Guevara-Garcia, L. Herrera-Estrella. 2000. Enhanced phosphorus uptake in transgenic tobacco plants that overproduce citrate. – *Nature Biotechnology*, 18: 450-453.
- Obara, M.; M. Kajiura, Y. Fukuta, M. Yano, M. Hayashi, T. Yamaya and T. Sato. 2001. Mapping of QTLs associated with cytosolic glutamine synthetase and NADH-glutamate synthase in rice (*Oryza sativa* L.). – *Journal of Experimental Botany*, 52: 1209-1217.
- Neue, H.U.; R.S. Lantin, M.T.C. Cayton and N.U. Autor. 1990. Screening of rices for adverse soil tolerance. I El Bassam et al (eds.), *Genetic aspects of plant mineral nutrition*, pp. 523-531. – Kluwer Academic, Dordrecht.
- Potrykus, I. 2001. Golden rice and beyond. – *Plant Physiology*, 125: 1157-1161.

- Schjørring, J.K.; C. Möllers and J. Finnemann. 2001. Cytosolic glutamin synthetase (GS1): posttranslational regulation and role in nitrogen remobilization from leaves of non-transgenic and GS1-overexpressing oilseed rape plants. I Horst, W.J. et al. (eds), *Plant nutrition – Food security and sustainability of agroecosystems*, pp. 120-121. – Kluwer Academic Publishers.
- Welch, R. 1995. Micronutrient nutrition of plants. – *Critical Reviews in Plant Sciences*, 14: 49-82.
- Yadav, R.L.; B.S. Dwivedi and P.S. Pandey. 2000. Rice-wheat cropping systems: assessment of sustainability under green manuring and chemical fertilizer inputs. – *Field Crops Research*, 65: 15-30.
- Ye, X.: S. Al-Babili, J. Zhang, P. Lucca, P. Beyer and I. Portrykus. 2000. Engineering the provitamin A (beta-carotene) biosynthetic pathway into (carotenoid-free) rice endosperm. – *Science*, 287: 303-305.

Kapitel 9

- Azzaroli Bleken, M. og R.L. Bakken. 1997. The nitrogen cost of food production: Norwegian Society. – *Ambio*, 26: 134-142.
- Ferm, M. 1998. Atmospheric ammonia and ammonium transport in Europe and critical loads: a review. – *Nutrient cycling in agroecosystems*, 51: 5-17.
- GEUS. 2000. Grundvandsovervågning 2000. – Danmarks og Grønlands Geologiske Undersøgelser, Miljø-og Energiministeriet.
- Grant, R. et al. 2000. Vandmiljøplan II – Midtvejsevaluering. – Danmarks Miljøundersøgelser og Danmarks JordbrugsForskning.
- Holten-Andersen et al. 1998. Natur og miljø 1997. Påvirkninger og tilstand. – Danmarks Miljøundersøgelser.
- Illum, K. 1999. Bæredygtig samfundsudvikling – En humanistisk teknologiudvikling. I *Dansk Naturpolitik – I bæredygtighedens perspektiv*. – Naturrådet.
- Kristensen, E. S og I. Sillebak Kristensen. 1992. Analyse af kvælstofoverskud og -effektivitet på økologiske og konventionelle kvægbrug. – Beret. 710 fra Statens Husdyrbrugsforsøg.
- Hedeager, L og K. Kristiansen, K. 1988. Oldtid. o.4000 f.kr.-1000 e.kr. I Bjørn, C.; T Dahlerup, S.P. Jensen og E Helmer Petersen (red.), *Det danske landbrugs historie, 4000 f.Kr. –1536*, pp. 11-204. – Landbrugshistorisk Selskab, Odense.
- Kostraba, J. N.; E.C. Gay, M. Rewers og R. F. Hamman. 1992. Nitrate levels in community drinking waters and risks of IDDM. An ecological analysis. – *Diabetes care*, 15: 1505-1508.
- Kyllingsbæk, A. 1995. Kvælstofoverskud i dansk landbrug. 1950-1959 og 1979-1994. – Statens Planteavlsvforsøg rapport nr. 23.
- Kyllingsbæk, A. 2000. Kvælstofbalancer og kvælstofoverskud i dansk landbrug 1979-1999. – Danmarks Jordbrugsforskning, rapport nr. 36.
- Kyllingsbæk, A. et al. 2000. Kvælstofbalancer i dansk landbrug. Mark- og staldbalancer. – Danmarks Miljøundersøgelser og Danmarks JordbrugsForskning.
- Miljøstyrelsen. 2001. National Strategi for Bæredygtig udvikling. <http://www.mst.dk/tvæer/07010000.htm>
- Parslow, R.C.; P.A. McKinney, G.R. Law, A. Staines, R. Williams and H.J. Bodansky. 1997. Incidence of childhood diabetes mellitus in Yorkshire, northern England, is associated with nitrate in drinking water: An ecological analysis. – *Diabetologia*, 40: 550-556.
- Vitousek, P.M.; J. Aber, J. R.W. Howarth, G.E. Likens, P.A. Matson, D.W. Schindler, W.H. Schlesinger and G.D. Tilman. 1997. Human alterations of the global nitrogen cycle: Causes and consequences. – *Issues in Ecology*, 1, 4-6.

Kapitel 10

- Balfour, E. B. 1975. The living soil and the haugley experiment. – Faber and Faber, London.
- Chaudri, A. M. and S. P. McGrath, et al. 1993. Enumeration of indigenous Rhizobium Leguminosarum biovar Trifolii in soils previously treated with metal-contaminated sewage sludge -Soil Biology and Biochemistry, 25: 301-309.
- Christie, P. and J. Beatie. 1989. Grassland soil microbial biomass and accumulation of potentially toxic metals from long term slurry application. – Journal of Applied Ecology, 26: 597-612.
- Critchley RF and Agg AR. 1986. Sources and Pathways of Trace Metals in the United Kingdom. – WRc Report No. ER 822-M. WRc Medmenham, Marlow.
- Dahlin, S. and E. Witter, et al. 1997. Where's the limit? Changes in the microbiological properties of agricultural soils at low levels of metal contamination. – Soil Biology & Biochemistry, 29: 1405-1415.
- Eilersen, A. M. og J. Magid, et al. 1998. Genanvendelse af affald på jord. I Christensen, T. H., Affaldsteknologi, pp 493-510. – Teknisk Forlag, København.
- Filser, J. og H. Fromm, et al. 1995. Effects of previous intensive agricultural management on microorganisms and the biodiversity of the soil fauna. – Plant and Soil, 170: 123-129.
- Haliday, S. 1999. The Great Stink of London – Sir Joseph Bazalgette and the Cleansing of the Victorian Capital. – Thrupp, Sutton Publishing.
- Hilden, H. P. 1973. Skrald, Storby og Miljø. – Renholdningsselskabet af 1898, København.
- Howard, A. 1923. An Agricultural Testament.
- Husmann, K. 1998. Etablierung des Pflanzentestsystems Randen/Pythium ultimum zur Bestimmung der antipathogenen Eigenschaften von Kompost. – Forschungsinstitut für biologischen Landbau, no. 62, Frick, Swiss.
- Kirchmann, H. and S. Pettersen 1995. Human Urine – Chemical composition and fertilizer use efficiency. – Fertilizer research, 40: 149-154.
- Kvarmo, P. 1998. Humanurin som kvæve-gødselmedel till strådad. – Institutionen för Markvetenskap, Avdelingen för Växtnäringslära, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.
- Landsforsøgene. 1997. Forsøg og undersøgelser i de landøkonomiske foreninger. LRC, Århus.
- Magid, J. 1998. Forurening af landbrugsjord med tungmetaller med særlig fokus på kobber og zink. – ATV Møde: Diffuse forureninger på landbrugs og byjord, Schæffergården.
- McGrath, S. 1987. Long-term metal transfers following applications of sewage sludge. I Coughtrey, P.; M. Martin and M. Unsworth, Pollutant Transport and Fate in Ecosystems. – Blackwell Scientific Publications, Oxford.
- McGrath, S. 1994. Effects of heavy metals from sewage sludge on soil microbes in agricultural ecosystems. I Ross, S. and J.W. Chichester, Toxic Metals in Soil-Plant Systems, pp 242-274.
- McGrath, S. and A. Chaudri, et al. 1995. Long-term effects of land application of sewage sludge: Soils, microorganisms, and plants. – Journal of Industrial Microbiology, 14: 94-104.
- Mueller, T. and J. Magid. 1998. Jordbrugets anvendelse af affald fra husholdninger. I Magid, J. Recirkulering af næringsstoffer fra by til land? om næringsstoffer på afveje, pp 41-102. Institut for Jordbrugsvidenskab, Frederiksberg.
- Odum, H. 1982. Systems Ecology: An Introduction. – John Wiley & Sons, Inc.
- Tarnow, I. and A. Dalgaard. 2001. Mikrobiologiske undersøgelser af lagret urin fra separationstoiletter. – Økologisk Byfornyelse og Spildevandsrensning Nr. 18, Miljøstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet.
- Witter, E. 1996. Towards zero accumulation of heavy metal in soils. – Fertilizer Research, 43: 225-233.
- Wrisberg, S. og A. M. Eilersen, et al. 2001. Vurdering af muligheder og begrænsninger for recirkulering af næringsstoffer fra by til land. – Økologisk Byfornyelse og Spildevandsrensning, Nr. 14, Miljøstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet.
- Zelles, L.; Q. Bai and R.X Ma, et al. 1994. Microbial biomass, metabolic activity and nutritional status determined from fatty acid patterns and poly-hydroxybutyrate in agriculturally-managed soils. – Soil Biology & Biochemistry, 26: 439-446.

Kapitel 11

- Aarestrup, F.M. 1998. Vækstfremmere, en oversigtsartikel. – Dansk Veterinærtidsskrift, 81:307-314.
- Anonym. 1999. Produktionsresultater fra økologiske besætninger. – LK-meddelelse nr. 353, Landskontoret for kvæg, Skejby.
- Anonym. 2001. Årsrapport fra Zoonosecentret 2000. – SVS, København.
- Ask, B. 1999. Test af hønelinier i økologisk ægproduktion. Bachelorprojekt. – KVL, København.
- Dahl, J. 1997. Foderrelaterede risikofaktorer for subklinisk salmonellainfektion. – Veterinærinformation, nr. 6.
- Danielsen, V.; L.L. Hansen, F. Møller, C. Bejerholm and S. Nielsen. 2000. Production results and sensory meat quality of pigs fed different amounts of concentrate and ad lib. clover grass or clover grass silage. I Ecological Animal Husbandry in the Nordic Countries, Proceedings from NJF-seminar no. 303 in Denmark, pp 79-86. – Foulum.
- Dhiman, T.R.; G.R. Anand, L.D. Satter and M.W. Pariza. 1999. Conjugated linoleic acid content of milk from cows fed different diets. – Journal Dairy Science, 82: 2146-56.
- Dransfield, E.; G.R. Nute and M.A. Francombe. 1984. Comparison of eating quality of bulls and steer beef. Animal Production, 39: 37-50.
- Heuer, O.E.; K. Pedersen, J.S. Andersen and M. Madsen. 2001. Prevalence and antimicrobial susceptibility of thermophilic *Campylobacter* in organic and conventional broiler flocks. – Letters in Applied Microbiology, 33:269-274.
- Jahreis, G.; J. Fritsche and H. Steinhart. 1997. Conjugated linoleic acid in milk fat: high variation depending on production system. – Nutrition Research, 17:1479-84.
- Kjær, J.B. and P. Sørensen. 1997. Feather pecking behaviour in White Leghorns, a genetic study. – British Poultry Science, 38: 333-341.
- Knight T.W. and A.F. Death. 1997. Is beef with yellow fat potentially healthier for you than beef with white fat? – Proc. of the New Zealand Society of Animal Production, 57: 134.
- Larsen et al. 1998. Søer på græs. I Forskning i økologisk svineproduktion, FØJO-rapport nr. 1., pp 47-52. – FØJO, Foulum.
- Lauritsen, H.B. og V.Aa. Larsen. 1998. Økologiske svinebedrifter – Produktionsbetingelser og resultater. I Forskning i økologisk svineproduktion, FØJO-rapport nr. 1., pp 23-32. FØJO, Foulum.
- Milne, J.A. and R.D. Sheldrick. 1997. Grassland management and biodiversity. Grassland Management in Environmentally Sensitive Areas. – Proceedings of the British Grassland Society Conference held at the University of Lancaster, UK, 23-25 September 1997, pp 25-32, Occasional Symposium No. 32.
- Nørgaard-Nielsen, G.; K. Vestergaard and H. B. Simonsen. 1993. Effects of rearing experience and stimulus enrichment on feather damage in laying hens. – Applied Animal Behavioural Science, 38(3/4): 345-52.
- Petkevicius, S.; P. Nansen, K.E.B. Knudsen and F. Skjøth. 1999. The effect of increasing levels of insoluble dietary fibre on the establishment and persistence of *Oesophagostomum dentatum* in pigs. – Parasite, 6:17-26.
- Squires E.J.; O. Adeola, L.G. Young and R.R. Hacker. 1993. The role of growth hormones, beta-adrenergic agents and intact males in pork production: a review. – Canadian Journal of Animal Science, 73 (1): 1-23.
- Suhr, K.; Aa. Dissing, K.G. Schmidt, S. Eriksen og L.F. Hansen. 1995. Økologisk Landbrug. – Landbrugets Informationskontor, Skejby.
- Sørensen, P. and J.B. Kjær. 2000. Non-commercial hen breed tested in organic system. I Ecological Animal Husbandry in the Nordic Countries. – Proceedings from NJF-seminar no. 303 in Denmark, pp 59-63. – Foulum.

- Thamsborg, S.M.; A. Roepstorff and M. Larsen. 1999. Integrated and biological control of parasites in organic and conventional production systems. – *Veterinary Parasitology*, 84: 169-86.
- Thamsborg, S.M.; T. Kristensen, L. Mogensen, N. Rørbech, T.W. Bennedsgaard og J. Jensen. 2000. Den økologiske ko. I Sundhed, velfærd og medicinanvendelse ved omlægning til økologisk mælkeproduktion, FØJO-rapport nr. 6., pp109-124. FØJO, Foulum.
- Therkildsen, M.; M.Vestergaard, L. Ramsgaard Jensen og H.R. Andersen. 1995. Betydningen af fodringsintensitet, afgræsning og slutfedning på produktion og slagtekvallitet af SDM ungtyre, Forskningsrapport Nr. 35. – Statens Husdyrbrugsforsøg, Frederiksberg.

Kapitel 12

Generel litteratur

- Oversigt over Landsforsøgene 1998. 1999. – Skejby.
- Kjellsson, G. og B. Boelt. 2001. Videnssynthese under FØJO II: Konsekvenser af genmodificerede afgrøder for økologisk jordbrug. *Proceedings of National Academy of Sciences USA* 96: 5903-5977 (1999).
- Annals of Botany* 84: 269-277 (1999).
- International Journal of Food Science and Technology* 33: 205-2134 (1998).
- World Food Prospects: Critical Issues for the Early Twenty-First Century. – International Food Policy Research Institute, Washington, D.C. (1999).
- Aktuel Naturvidenskab* no. 3, pp. 14-21 (1999).
- Haldrup, A. og A. Søgaard. 2001. *Genteknologi*. – Nucleus. ISBN 87-90363-13-2.
- Genvejen til bedre mad, Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet (1998).
- Meyer, G. 2000. *De andres viden*. – Høst og Søn. ISBN 87-14-29585-7.
- Mere specifik faglitteratur
- Ames, B.N.; M. Profet og L.S. Gold. 1990. Dietary pesticides (99.99% all natural). – *Proc. Natl. Acad. Sci.*, 87: 7777-7781, USA.
- Ye, X.; S. Al-Babili, A. Klöti, J. Zhang, P. Lucca, P. Beyer and I. Potrykus. 2000. Engineering the provitamin A (b-caroten) biosynthetic pathway into (carotenoid-free) rice endosperm. – *Science* 287: 303-305.
- Crawley, M.J.; S.L.Brown, R.S.Hails, D.D.Kohn and M. Rees. 2001. Transgenic crops in natural habitats. – *Science* 409: 682-683.
- Wegener, H.C. og B. Nielsen. 1995. Salmonella. I Feenstra, A. og M. Andresen (eds.), Rapport om zoonoserisiko i danske udendørs svinehold, SVS-DS rapport.

Web-adresser hvor der kan findes oplysninger og debatindlæg om gensplejsede planter og fødevarer

- <http://www.plbio.kvl.dk/outreach/plbio.htm>
- <http://www.dias.kvl.dk/opinion.html>
- <http://www.agrsci.dk/gensplejsning/index.htm>
- <http://www.jic.bbsrc.ac.uk/Sainsbury-Lab/jonathan-jones/GMO-pieces/sjgmo.htm>
- <http://www.jp.dk/dbp/internetavisen/genmad>
- <http://special.northernlight.com/gmfoods/>
- <http://www.gendebat.dk/>

De følgende patentdatabaser er et godt udgangspunkt for at skaffe sig et overblik over hvilke nye gensplejsede produkter vi kan vente os i fremtiden

- US Patent Office, <http://patents.uspto.gov/access/search-adv.html>
- US Patent and Trademark Office, <http://www.uspto.gov/patft/index.html>
- IBM, <http://www.patents.ibm.com>

World Intellectual Property Organization, <http://pctgazette.wipo.int/>
 Search in worldwide patents, <http://dips-2.dips.org/dips/ep/en/dips-epd.htm>
 Search in PCT (WO) patents, <http://wo.dips.org/dips/ep/en/dips4.htm>
 Med line, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed/>
 European Patent Office, <http://www.european-patent-office.org/espacenet/info/access.htm>
 Intellectual Property Digital Library, <http://pctgazette.wipo.int/en/overview.htm>

Kapitel 13

- Andersson L.; C.S. Haley, H. Ellegren, S.A. Knott, M. Johansson, K. Andersson, L. Andersson-Eklund, Edfors-Lilja, M. Fredholm, I. Hansson, Håkansson and K. Lundström. 1994. Genetic mapping of quantitative trait loci for growth and fatness in pigs. – *Science*, 263: 1771-1774.
- Andresen, E. and P. Jensen. 1977. Close linkage between the HAL locus for halothane sensitivity and the PHI (phosphoisomerase) locus in pigs of the Danish Landrace breed. – *Nord.vet.med.*, 30:37-38.
- Carver, A.S. 1993. Transgenic livestock as bioreactors: stable expression of human alpha-1-antitrypsin by a flock of sheep. – *Biotechnology*, 11: 1263-1270.
- Christensen, L. G. 1998. Possibilities for genetic improvements of disease resistance, functional traits and animal welfare. – *Acta. Agric. Scan. Section A: Animal Science, suppl. 29: 77-89.*
- Fujii, J.; K. Otsu, F. Zorzato, S. DE Leon, V.K. Khanna, P.J. O'Brian and D.H. MacLennan. 1998. Identification of a mutation in porcine ryanodine receptor associated with malignant Hyperthermia. – *Science*, 253: 448-451.
- Jørgensen, C.; J.S. Agerholm, J. Pedersen, and P.D. Thomsen. 1993. Bovine Leucocyte Adhesion Deficiency in Danish Holstein-Friesian cattle. I. PCR screening and allele frequency estimation. – *Acta. Vet. Scand.*, 34: 231-236.
- Meijerink, E.; R. Fries, P. Vögeli, J. Masabanda, G. Wigger, C. Stricker, H.U. Neuenchwander and G. Stranzinger. 1997. Two alpha(1,2) fucosyltransferase genes on porcine chromosome 6q11 are closely linked to blood group inhibitor (S) and *Escherichia coli* F18 receptor (ECF18R) loci. – *Mammalian Genome*, 18: 736-741.
- Mullis, K.B. U.S. patent 4.683.195, July 1987.
- Peters, J. (ed.). 1959. *Classic papers in genetics*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Sanger, F.; E.F. Fritsch, T. Maniatis. 1977. DNA sequencing with chain-termination inhibitors. – *Proc.Natl.Acad.Sci., USA* 88: 2815-2819.
- Shuster, D.E.; M.E. Kehrli, M.R. Ackermann, A.O. Gilbert. 1992. Identification and prevalence of a genetic defect that causes leukocyte adhesion deficiency in Holstein cattle. *Proc.Natl.Acad.Sci., USA*, 89: 9225-9229.

Kapitel 14

- Campbell, K.K.; P. Loi, P.J. Otaegui and I. Wilmut. 1996. Cell cycle co-ordination in embryo cloning by nuclear transfer. – *Rev Reprod*, 1:40-46.
- Cibelli, J.B.; S.L. Stice, P.J. Golueke, J.J. Kane, J. Jerry, C. Blackwell, F.A. Ponce de leon and J.M. Robl. 1998. Cloned transgenic calves produced from nonquiescent fetal fibroblasts. – *Science*, 280:256-1258.
- Daniels, R.; V. Hall and A.O. Trounson. 2000. Analysis of gene transcription in bovine nuclear transfer embryos reconstructed with granulosa cells. – *Biol Reprod* 2000, 63:1034-1040.
- Hyttel, P.; L. Laurincik, V. Zakhartchenko, M. Stojkovic, E. Wolf, M. Müller, R.L. Ochs and G. Brem. 2001. Nucleolar protein allocation and ultrastructure in bovine embryos produced by nuclear transfer from embryonic cells. – *Cloning*, 3:69-82.
- Kang, Y.K.; D.B. Koo, J.S. Park, Y.H. Choi, A.S. Chung, K.K. Lee and Y.M. Han. 2001. Aberrant methylation of donor genome in cloned bovine embryos. – *Nature Genetics*, 28:173-177.

- Kato, Y.; Tani, Y. Sotomaru, K. Kurokawa, J. Kato, H. Doguchi, H. Yasue and Y. Tsunoda. 1998. Eight calves cloned from somatic cells of a single adult. – *Science*, 282:2095-2098.
- Polejaeva, I.A.; S.H. Chen, T.D. Vaught, R.L. Page, J. Mullins, S. Ball, Y. Da, J. Boone, S. Walker, D.L. Ayares, A. Colman and K.H. Campbell. 2000. Cloned pigs produced by nuclear transfer from adult somatic cells. – *Nature*, 407:86-90.
- Wakayama, T.; A.C.F. Perry, M. Zuccotti, K. R. Johnson and R. Yanagimachi. 1998. Full-term development of mice from enucleated oocytes injected with cumulus cell nuclei. – *Nature*, 394:369-374.
- Watson, J.D. and F.H.C. Crick. 1953. A structure for deoxyribose nucleic acid. – *Nature*, 171:737-738.
- Wells, D.N.; P.M. Misica and H.R. Tervit. 1999. Production of cloned calves following nuclear transfer with cultured adult mural granulosa cells. – *Biol Reprod*, 60:996-1005.
- Wilmut, I.; A.E. Schnieke, J. McWhir, A.J. Kind and K.H.S. Campbell. 1997. Viable offspring derived from fetal and adult mammalian cells. – *Nature*, 385:810-813.
- Wrenzycki, C.; D. Wells, D. Herrmann, A. Miller, J. Oliver, R. Tervit and H. Niemann. 2001. Nuclear transfer protocol affects messenger RNA expression patterns in cloned bovine embryos. – *Biol. Reprod.*, 65:309-317.
- Zakhartchenko, V.; R. Alberio, M. Stojkovic, K. Prella, W. Scherthaner, P. Stojkovic, H. Wenigerkind H, R. Wanke, M. Döchler, R. Steinborn, M. Müller, G. Brem, E. Wolf. 1999. Adult cloning in cattle: Potential of nuclei from a permanent cell line and from primary cultures. – *Mol Reprod Develop*, 54:264-272.

Kapitel 15

- Emborg, J.; K. Hahn og M. Christensen. 2001. Urørt skov i Danmark – status for forskning og forvaltning. – *Forskningsserien nr. 27, Skov og Landskab*.
- Fritzboeger, B. 1994. *Kulturskoven. Dansk skovbrug fra oldtid til nutid*. – Gyldendal, København.
- Jensen, F.S. og N.E. Koch. 1997. *Friluftsliv i skovene 1976/77 – 1993/94*. – *Forskningsserien nr. 20, Forskningscentret for Skov & Landskab*.
- Kjærgaard, Th. 1996. *Den danske Revolution*. – Gyldendal, København.
- Larsen, J.B. og P. Madsen. 2001. *Naturnær skovdrift – status for forskning og muligheder i Danmark*. *Forskningsserien nr. 28, Skov og Landskab*.
- Larsen, J.B.; J. Emborg, F. Rune og P. Madsen. 2001. *Skov og biodiversitet – et bidrag til handlingsplan for biologisk mangfoldighed og det nationale skovprogram 2001*. *Forskningsserien nr. 30, Skov & Landskab*.
- Larsen, J.B. 1997. *Skovbruget ved en skillevej – teknologisk rationalisering eller biologisk optimering?* – *Dansk Skovbrugs Tidsskrift*, 82: 277-308.
- Larsen, J.B. 1997. *Skoven og landskabet, et multifunktionelt kontinuum – en bæredygtig udvikling gennem funktionsintegration*. I Brandt, J. et al. (eds). *Landskabet og de alternative driftsformer*. – *Landskabsøkologiske Skrifter*, 6: 5-11.
- Rune, F. 1997. *Decline of mires in four Danish state forests during the 19th and 20th century*. *Forskningsserien no. 21, Forskningscentret for Skov & Landskab*.
- Rune, Fl. 2001. *Biodiversitet i dyrket skov*. *Forskningsserien no. 29, Skov og Landskab*.